

VICKO IVANČEVIĆ

GRADSKO ŠETALIŠTE S. ST. KRANJČEVIĆA - ALEJ

Vicko Ivančević
N. Jurišića 13
HR 53270 Senj

UDK:712.25(497.5 Senj)
Stručni članak
Ur.: 1996-05-17

Grad Senj nema dovoljno zelenih površina, što je uvjetovano koncepcijom njegove izgradnje i vrlo nepovoljnim vanjskim čimbenicima. U takvim okolnostima drvored - šetalište S. St. Kranjčevića - Alej ima posebnu važnost kao jedino prikladno gradsko šetalište i odmorište. Osnovao ga je g. 1845. Kajetan Knežić, a prostire se na dužini od 625.5 m i površini od 8.657 m².

Prvotna namjena ovog prostora kao gradskog šetališta i odmorišta danas je, na žalost, zbog prometa i parkiranja, umnogome umanjena. Za njegovo daljnje gospodarenje potrebno je izraditi ekonomičan program.

Hortikulturno uređenje

Završetkom rekonstrukcije Struppijeve Josefinske ceste 1843. g., kojom je rukovodio major Kaetan Knežić, vrsni projektant brdskih cesta, izgrađen je i novi dio ceste od ulaska u staru gradsku jezgru Senja (Velika vrata) prema unutrašnjosti. Ta dionica ceste, dugačka 625,5 m, s površinom 8.657 m², bila je položena skoro okomito na Velika vrata do križanja sa Starom cestom i danas se zove Šetalište S. St. Kranjčevića - Alej. Neposredno nakon završetka ceste Knežić je 1845. zasadio s obje njezine strane vrlo lijep drvored.¹ Ovisno o širini nogostupa gdje gdje su s jedne strane šetališta posadena i po dva reda stabala

¹ Ante GLAVIČIĆ, *Izvadci iz zapisnika gradskog zastupstva slobodnoga kraljevskog grada Senja (od 21. siječnja do 18. prosinca 1872. od 1. do LVI. sjednice)*, Senjski zbornik, 21, Senj, 1994, 211-238.

ispod kojih je postavljeno više kamenih klupa. Oko 1850. imućniji građani Senja izgrađuju uz Šetalište kuće i ljetnikovce za stanovanje i gospodarstvo s bogatim zelenilom u čemu osobito prednjače poznati senjski armulini.² Taj je koridor, osobito s desne strane Šetališta do Kolana, naplavljen debelim i plodnim nanosima "TORENTEA" - nekadašnje aktivne bujice iz Senjske drage, koja je dugo bila velika opasnost za gradsku jezgru. U najstarijem sačuvanom katastarskom planu iz 1878. na njemačkom je jeziku prikazan Alej u mjerilu 1:2.880 (Sl. 1.). Prema sadašnjem stanju u zemljišno-knjižnom ulošku Alej je upisan kao javno dobro.

Šetalište je zbog mnogih zasluga Kajetana Knežića, začasnog građanina Senja, nazvano njegovim imenom. Radi praktičnosti naziva, osobito među starosjediteljima Senja, Šetalište se obično naziva skraćeno "Alej" ili rjeđe "Aleja". Međutim, odlukom gradskih vlasti 1958. promijenjen mu je naziv u Šetalište S. St. Kranjčevića. Tom prigodom dio Stare ceste od križanja sa Šetalištem S. St. Kranjčevića prema gradskom groblju nazvan je Šetalištem Kajetana Knežića. Tu nesretnu promjenu naziva koja se dogodila prije skoro 40 godina trebalo je svakako ispraviti pri najnovijim promjenama naziva ulica u Senju. Taj propust bilo bi prijeko potrebno što prije ostvariti uz pronalaženje prave alternative za našeg S. St. Kranjčevića.

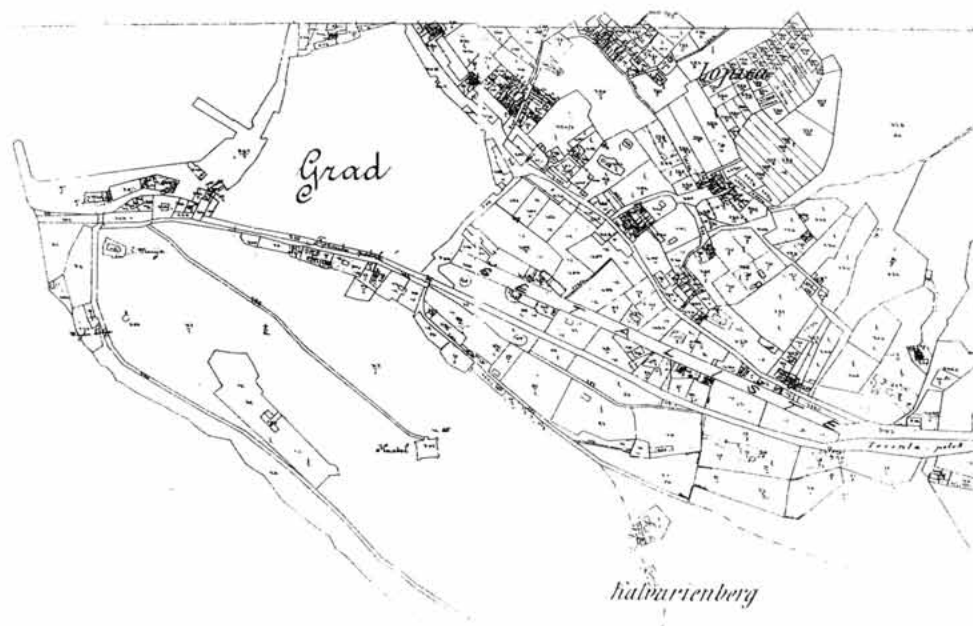
Između Šetališta S. St. Kranjčevića i Stare ceste nalazilo se Gradsko groblje sv. Petra, odakle je preseljeno 1840. na sadašnje mjesto. O namjerama da uredi zapušteni vrt sv. Petra u gradski park, senjsko Poglavarstvo 1930. izvješćuje Kr. bansku upravu Savske banovine u Zagrebu.³ Naime, prema rješenju Ministarstva šuma i rudnika 1926. bila je odobrena pomoć Gradskom poglavarstvu od 15.000 din iz Fonda za pošumljavanje u svrhu pošumljavanja-izvođenja i popunjavanja gradskih nasada.⁴ S obzirom na tako neodređenu formulaciju, Gradsko poglavarstvo 1926. svojim je zaključkom odlučilo utrošiti sredstva za uređenje Parka sv. Petra, bivšeg groblja.⁵ Za takve radnje bila je potrebna svota od oko 36.000 din, pa je odlučeno da se tako nedostatna pomoć utroši u druge svrhe. Grad se, naime, nalazio u teškom novčanom položaju, pa su odobrena sredstva utrošena za natapanje gradskog parka, popravak okolišnog zida i kupališta. Ministarstvo šuma i rudnika zadužuje Inspektorat za pošumljenje krševa, goleti i uređenje bujica da izradi troškovnik za

² A. GLAVIČIĆ, nav. dj.

³ Arhiv Jugoslavije, fond 68-78-260, broj spisa 3166/17.06.1930. Armulin je talijanska sorta marelice, koja se vrlo dobro aklimatizirala na senjsko podneblje gdje se uspješno uzgaja.

⁴ Arhiv Jugoslavije, fond 68-78-260, broj spisa 11.583/2.01.1930.

⁵ Vidi bilješku 3.

Sl. 1. Katastarska mapa grada Senja iz godine 1878.

pošumljavanje Nehaja, izvršenje poslova i podnošenje izvješća.⁶ Radovi na Nehaju vjerojatno su ostvareni, ali o tome nema pobližih podataka.

Nakon vijesti o izgradnji ljetnikovca 1850. uz Šetalište, sljedeći događaj vezan je za sjednicu Gradskog zastupstva od 3. 2. 1872. godine. Tom prilikom osnovan je jedan odbor od tri člana, koji se trebao brinuti za gradski drvored. U zaključku sjednice naglašeno je "da bi već sada bilo vrime da se stabla poriču".⁷ Vrijedno je spomenuti aktivnost "Društva za poljepšanje grada", koje je od svog osnutka 1872. vodilo puno brige o gradskom zelenilu, uključujući i drvored Alej.⁸ Na sjednici Gradskog zastupstva krajem 1872. načelnik Jovanović izlaže mišljenje šumskog nadzornika iz Trsta o sposobnostima različitih vrsta stabala, koja bi došla u obzir za sadnju u senjskom podneblju. U tu svrhu treba odmah nabaviti 500 komada sadnica, koje bi se, radi bolje aklimatizacije, najprije posadile u Plantaži (vjerojatno parku) sv. Petra, a nakon toga i u Gradski drvored.⁹ Međutim, osnivanjem rasadnika Kraljevskog nadzorništva za

⁶ Vidi bilješku 3.

⁷ A. GLAVIČIĆ, nav. dj.

⁸ A. GLAVIČIĆ, nav. dj.

⁹ A. GLAVIČIĆ, nav. dj.

pošumljenje krasa krajiškog područja 1879. i 1886. u području Senjske drage, te osobito rasadnika Sv. Vid, 1894. u Senju započela je proizvodnja odgovarajućih sadnica za ovo podneblje.¹⁰

Na žalost, nema sačuvanih podataka o broju posađenih sadnica tijekom minulog razdoblja. Zbog toga je u proljeće 1995. obavljena detaljna inventarizacija stabala u drvoredu. Uz determiniranje vrsta izmjerene su debljine (prsni promjeri)¹¹ svih stabala kako slijedi:

B r o j s t a b a l a

Vrst drveća	Prsni promjer (cm)						Ukupno	%
	<10	11-20	21-30	31-40	41-50	>50		
<i>Tilia sp.</i> (lipe razne)	49	20	26	15	17	16	143	51
<i>Celtis australis</i> (obični koprivić)	9	20	26	21	16	10	102	37
<i>Morus sp.</i> (dud razni)	7						7	3
<i>Quercus ilex L.</i> (hrast crnika)	4						4	1
<i>Acer campestre L.</i> (klen)	2	3	4	3	2	1	15	5
Ostale listopadne vrste (7 vrsta)								
Ukupno stabala	71	47	60	39	35	27	279	100
%	25	17	21	14	13	10	-	100

Prema tome, upotrijebljeno je samo 12 različitih vrsta listača, dok su četinjače potpuno izostale. Tako mali broj vrsta uvjetovan je nepovoljnim vanjskim čimbenicima senjskog podneblja, i to ponajprije negativnim djelovanjem bure. Među posađenim vrstama dominiraju dvije vrste (lipe razne i obični koprivić) s ukupno 245 komada stabala, odnosno 88% ukupnog broja stabala, dok se na preostalih deset vrsta (34 komada stabala) odnosi samo 12% ukupnog broja stabala. Lipe razne svakako dominiraju s 51% ukupnog broja (143 komada stabala), dok je obični koprivić zastupljen s 37% (102 komada) ukupnog broja stabala. Od preostalih deset vrsta dolaze: 1. dudovi razni, 8 komada; 2. hrast crnika, 7 komada; 3. klen, 4 komada; 4. *Sophora japonica L.*, japanska sofora, 3 komada; 5. *Populus nigra L.*, crna topola, 3 komada; 6. *Ulmus sp.*, brijest razni, 3 komada; 7. *Robinia pseudoacacia L.*, obični bagrem, 3 komada; 8. *Platanus sp.*, platane razne, 1 komad; 9. *Cercis siliquastrum L.*,

¹⁰ Vicko IVANČEVIĆ, *Šume i šumarstvo dijela hrvatskog primorskog krša tijekom XIX. i XX. vijeka*, disertacija, Senj, 1995.

¹¹ Pod prsnim promjerom, odnosno debljinom stabla, razumijeva se promjer stabla u cm izmjeren na 1,3 m od tla.

obično Judino drvo, 1 komad i 10. *Aesculus hippocastanum L.*, divlji kesten, 1 komad. U prošlosti je brijest bio jedna od glavnih vrsta u drvoredu, ali ga je, na žalost, tzv. holandska bolest potpuno uništila. Na žalost, sječa tih napadnutih stabala bila je jedino sredstvo borbe protiv te bolesti, pa je na kraju ta vrsta potpuno nestala s našeg podneblja.

Sadašnje zdravstveno stanje drvoreda je zadovoljavajuće, jer se često primjenjuju uzgojne mjere na održavanju krošanja i postupne zamjene dotrajalih stabala (u pravilu starijih, odnosno debelih stabala). Uostalom, samo su 62 stabla deblja od 40 cm, što je ispod četvrtine (23%) ukupnog broja stabala. U svakom slučaju ni debela stabla ne treba uklanjati ukoliko su još dobrog zdravstvenog stanja. Osim već navedenih uzgojnih mjera potrebno je osobito stabla tanjih dimenzija povremeno gnojiti i zalijevati za vrijeme dugotrajnih ljetnih suša. U nekoliko posljednjih godina intenzivirani su radovi na održavanju i temeljitoj obnovi drvoreda zahvaljujući potpori Uprave šuma Senj i velikom razumijevanju njezina upravitelja Milana Devčića, dipl. ing. šum. Cijeneći taj doprinos uređenju gradskog zelenila, Gradsko je vijeće 1994. dodijelilo Upravi šuma Senj Povelju grada Senja za uređenje zelenila grada Senja i Sv. Jurja. Za izvršenje navedenih radova bilo je potrebno 1.700 sati, u što nije uračunat udio pomoćnog i glavnog stručnog osoblja. Ovom prigodom treba istaknuti i doprinos Vlatka Skorupa, dipl. ing. šum., dugogodišnjeg predsjednika - volontera za uređenje gradskog zelenila, i Josu Granića, šum. teh., rukovoditelja radova.

Ispod drugog reda stabala drvoreda, s desne strane Šetališta od Velikih vrata prema unutrašnjosti, nalazi se nekoliko dotrajalih klupa, koje treba obnoviti, a također postaviti nekoliko novih klupa duž Šetališta. Uz klupe treba postaviti košare za otpatke te proširiti prostor uokolo stabala radi povremenog kopanja, a nakon toga i dovoza zemlje i gnojenja. Također treba poboljšati rasvjetnu mrežu i po mogućnosti je podzemno kablirati, a cijeli prostor ispod drvoreda (osim u neposrednoj blizini stabala) razastreti slojem drobljenca. To su samo navedeni prioritetni radovi, međutim, za cjelovito uređenje Aleja bilo bi prijeko potrebno izraditi dugoročni projekt. Pri izgradnji nove športske dvorane stradao je određen broj stabala, koje će investitor vjerojatno ponovno posaditi prije njezine primopredaje. Šteta što se športska dvorana u jednom dijelu tako duboko uvukla u Šetalište, čime je nepovratno izgubljena svojstvena vizura tog jedinstvenog prostora, a time i dio drvoreda.

Zbog blizine gradske jezgre Alej je odavno postao omiljeno gradsko šetalište i odmorište. Međutim, otkako je dopušten jednosmjerni promet iz grada prema unutrašnjosti, kao i parkiranje, taj prostor izgubio je svoju prvotnu

Sl. 2. Šetalište S. S. Kranjčevića (Alej) - pogled prema Velikim vratima (snimio I. Stella, 1996.).

namjenu. Ništa čudno, jer motorizacija u sučeljavanju s čovjekom gotovo uvijek odnosi pobjedu. Osim prvobitne namjere Šetališta, naknadna izgradnja Osnovne škole na njegovu početku trebala bi biti odlučna prevaga u potpunoj zabrani

svakog prometa. Dio šetališta ispred škole može se smatrati njezinim širim predvorjem, pa je zaista pravo čudo kako do sada nisu stradali đaci. I stanovnici susjednih prigradskih naselja svakodnevno prolaze Alejem kao najkraćim putem od svojih kuća do gradske jezgre. Na taj način Alej služi i kao frekventna gradska ulica. Uzimajući u obzir sve navedene razloge, trebalo bi zaista zabraniti svaki promet ovim jedinim pravim gradskim šetalištem i odmorištem.

Pitanje stalnog financiranja ovog prostora nije ni do danas razriješeno na zadovoljavajući način. Uložena sredstva u posljednje vrijeme uglavnom su upotrijebljena za održavanje šetališta i ovisila su, ponajprije, o razumijevanju Uprave šuma Senj. Zbog toga bi u dugoročnom razdoblju trebalo razriješiti financiranje šetališta na jednaki način kao što je to predloženo i za park Nehaj. To znači da bi svi sudionici u Senju - poduzeća ili ustanove, kao donatori, osim financiranja Nehaja izdvajali sredstva i za Alej, prema jednakim kriterijima, a radove bi izvodila Šumarija Senj. U slučaju odbijanja takvog prijedloga financiranja trebao bi grad Senj predložiti drukčiji model. Kao jedno moguće rješenje došlo bi u obzir osiguranje sredstava putem gradskog proračuna. Grad Senj pati od kroničnog nedostatka zelenih površina i adekvatnih prostora za odmor, šetnju i igru djece, pa je to više uloga ovog šetališta od neprocjenjive važnosti. To nije samo zeleni dekor grada nego ponajprije jedino primjereno gradsko šetalište i odmorište. Uostalom, takav sadržaj, već mu je prije 150 godina namijenio Josip Kajetan Knežić, njegov osnivač. Sadržaj šetališta u sadašnjem trenutku treba još više obogaćivati, kako bi što više odgovarao potrebama kvalitetnijeg življenja građana Senja.

STADSPROMENADE - DIE S. S. KRANJČEVIĆ ALLEE - GÄRTNERISCHE
GESTALTUNG

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Stadt Senj hat ein Mangel an Grünflächen, was durch ihre Aufbaukonzeption und durch sehr ungünstige Äusserfaktoren verursacht wurde. Unter diesen Umständen ist die Baumreihe - Promenade - die S. S. Kranjčević Allee als einzig geeigneter Stadtsspaziergang und Erholungsplatz von grösster Bedeutung. Von diesem Gesichtspunkt aus wurde sie bis zum heutigen Tage nur sporadisch und teils durchgearbeitet. Deshalb tue ich es bei dieser Gelegenheit. Diese Allee wurde von K. Knežić im Jahre 1845 gegründet (angelegt). Sie dehnt sich auf eine Länge von etwa 625,5 m und eine Fläche von 8.657 m² aus. Nach dem angeblichen Zustandsverzeichnis sind an diesem Spaziergang 279 Bäume von 12 verschiedenen Gattungen eingesetzt (gepflanzt). Vorherrschende Baumarten sind zwei - verschiedene Lindenarten und ein einfacher gemeiner Zurgalbaum, die etwa 245 Bäume zählt, was ungefähr 88% der Bäume beträgt. Von den anderen zehn Sorten bleiben nur noch etwa 34 Bäume übrig, beziehungsweise 12% der gesamten Baumzahl.

Die ursprüngliche Absicht, diesen Raum als Stadtsspaziergang und Erholungsplatz zu erhalten, wurde, leider, heutzutage wegen des erlaubten Verkehrs und Parkens stark herabgewürdigt. Am Promenadeneingang aufgebaute Grundschule sollte ein weiterer wichtiger Grund fürs Verkehrsverbot sein. Damit wird der ursprüngliche Inhalt dieser Allee ins Leben gerufen werden. Um das zu erzielen, sollte ein langfristiger Entwurf gemacht, finanziell ausgestattet und zur Ausführung der Arbeit gebracht werden.

CITY PROMENADE SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ - ALLEY

S u m m a r y

The city of Senj does not have enough green areas, which has been conditioned by the conception of its construction and also by very unfavourable outside factors. In such circumstances the tree-lined street - Promenade Silvije Strahimir Kranjčević - Alley is having special importance as a sole suitable city promenade and resting place. It was founded in 1845 by Kajetan Knežić and extends across 625.5 metres of length having 8.657 square metres.

Its primary purpose, to be city promenade and resting place, has today unfortunately been decreased because of traffic and car-parkings. Thus, it will be required for its further managing to develop some economical programs.